

ПРОЦЕСНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

©2021 ТАТАР М. С.

УДК 005.931.11

JEL: D03; D04; L24; L25; L69

Татар М. С. Процесна соціально-економічна взаємодія суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів

В умовах глобальних викликів актуалізується питання модифікації механізмів соціально-економічної взаємодії суб'єктів господарювання, пошуку нового, інноваційного механізму взаємодії суб'єктів господарювання під час соціально-поведінкових обмежень. Метою статті є аналіз процесної соціально-економічної взаємодії промислових суб'єктів господарювання, що передбачає дослідження суб'єктного складу, варіантів взаємодії та її бажаних результатів під час здійснення різних бізнес-процесів промисловими суб'єктами господарювання. Наведено основні ознаки соціально-економічної взаємодії, а також перелік суб'єктів соціально-економічної взаємодії промислових підприємств. Запропоновано розглядати соціально-економічну взаємодію промислових суб'єктів господарювання в межах бізнес-процесів, оскільки кожен бізнес-процес характеризується своїм суб'єктним складом, інтенсивністю взаємодії, місцем здійснення, напрямком взаємодії тощо. Диференціація взаємодії в межах бізнес-процесів дозволить ідентифікувати її особливості та варіанти впливу, а визначення в подальшому впливу глобальних викликів на кожен бізнес-процес дасть можливість коригувати результати взаємодії суб'єктів залежно від сценаріїв перебігу глобальних викликів і запропонувати селективну стратегію взаємоузгодженості дій суб'єктів господарювання, спрямованих на протидію глобальним викликам. У межах подальшого дослідження планується визначити ступінь взаємодії різних суб'єктів з підприємством, а саме: постачальників, споживачів, конкурентів, держави (напрямок і сила регулювання, контролю, допомоги підприємству, можливість та інструменти впливу підприємства на рішення влади) тощо, а також визначити характер зміни суб'єктів, варіантів і складу взаємодії під впливом глобальних викликів і проаналізувати комунікативні аспекти взаємодії суб'єктів.

Ключові слова: бізнес-процеси, соціально-економічна взаємодія, глобальні виклики, суб'єкти господарювання.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-165-176>

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 16.

Татар Марина Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: marina.sergeevna.tatar@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1111-7103>

UDC 005.931.11

JEL: D03; D04; L24; L25; L69

Tatar M. S. The Process-based Socio-Economic Interaction of Economic Entities in the Context of Global Challenges

In the context of global challenges, the issue of modification of mechanisms of socio-economic interaction of economic entities, the search for a new, innovative mechanism of interaction of economic entities during socio-behavioral restrictions becomes actualized. The article is aimed at analyzing the process-based socio-economic interaction of industrial economic entities, which involves a study of the subject composition, interaction options and desired results during the implementation of various business processes by industrial economic entities. The main features of socio-economic interaction, as well as the list of entities of socio-economic interaction of industrial enterprises are presented. It is proposed to consider the socio-economic interaction of industrial economic entities within business processes, since each business process is characterized by its subject composition, intensity of interaction, place of implementation, direction of interaction, etc. Differentiation of interaction within business processes will allow to identify its features and options of influence, and determining further on the impact of global challenges on each business process will make it possible to adjust the results of interaction between entities depending on scenarios of global challenges and offer a selective strategy for mutual coordination of actions of economic entities directed towards counteracting global challenges. In the terms of further research, it is planned to determine the degree of interaction of various entities with the enterprise, namely: suppliers, consumers, competitors, the State (direction and strength of regulation, control, assistance to the enterprise, the possibility and instruments of the enterprise's influence on the decisions of the authorities), etc., as well as define the nature of the change of entities, options and composition of interaction under the influence of global challenges and analyze the communicative aspects of interaction of entities.

Keywords: business processes, socio-economic interaction, global challenges, economic entities.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 16.

Tatar Maryna S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Finance, Accounting and Taxation, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

E-mail: marina.sergeevna.tatar@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1111-7103>

Сучасні глобальні виклики, що характеризуються інтенсивністю та зростанням сили впливу на більшість сфер життя суспільства, сприяють трансформації моделей гео економічної взаємодії. Спостерігається суттєве збільшення прагнення одних держав до домінування над іншими, прагнення до військово-технологічної переваги, розширюється

діапазон глобальних геополітичних і гео економічних амбіцій деяких країн шляхом використання стратегії тиску на інші держави для реалізації власних інтересів. Поряд з військовою агресією, інформаційно-психологічними, адміністративними та соціальними заходами впливу використовуються більш завуальовані та складні економічні примуси. За таких

умов докорінно змінюється формат взаємодії як на рівні держав, так і на рівні суб'єктів господарювання, ламаються усталені міжнародні зв'язки та соціально-економічні контакти різних суб'єктів, виникають проблеми з комунікацією у суб'єктів з різних держав, в яких спостерігаються протистояння та конфлікти. В умовах глобальних викликів актуалізується питання модифікації механізмів соціально-економічної взаємодії суб'єктів господарювання, пошуку нового, інноваційного механізму взаємодії суб'єктів господарювання під час соціально-поведінкових обмежень.

Серед дослідників проблематики різних аспектів взаємодії суб'єктів господарювання приділяють увагу Паздрій В. Я. [1], Фещур Р. В., Тимошук М. Р., Яворська Н. Р. [2; 3], Шамаєва Л. Г. [4], Шевчук Є. В. [5], Шишковський С. В., Якимів А. І. та багато інших. Так, Шевчук Є. В. обґрунтовує поняття «взаємодія» як економічну та управлінську категорію [5]. Питання стратегічної взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем висвітлює Шамаєва Л. Г., розглядаючи види і механізми реалізації такої взаємодії [4].

Вчені зазначають, що функціонування підприємства як складної економіко-виробничої системи відбувається в умовах взаємодії із зовнішнім середовищем, яке утворюють зацікавлені сторони; з навколишнім середовищем, якому відповідає екосистема; та з внутрішнім середовищем, основним елементом якого є працівники з властивими їм потребами, інтересами, цілями. Отже, сторонами соціально-економічної взаємодії є навколишнє (екосистема), внутрішнє середовище (підприємство) та зовнішнє середовище (стейкхолдери).

Процес взаємодії відбувається шляхом створення, розвитку, занепаду зв'язків (об'єктивних і суб'єктивних) між структурними підрозділами підприємств, колективами працівників, територіальною громадою, органами державного управління та місцевого самоврядування тощо [3]. У процесі взаємодії кожна сторона прагне досягнути поставлену перед нею мету: навколишнє середовище – зберегти екосистему; внутрішнє середовище – забезпечити економічний розвиток підприємства з дотриманням положень щодо соціально відповідальної діяльності; зовнішнє середовище – урівноважити економічні та соціальні інтереси [3].

На наш погляд, варто погодитися з Фещур Р. В., Яворською Н. Р., Якимів А. І., Тимошук М. Р., Шишковським С. В., які відносять навколишнє середовище до окремого суб'єкта соціально-економічної взаємодії, оскільки, як досліджено в роботі [7], саме ризики навколишнього середовища займають перші позиції серед глобальних викликів упродовж останніх років. Тому має забезпечуватися ефективна всебічна взаємодія суб'єкта господарювання з уповноваженими органами державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють державний нагляд і контроль за відповідними видами природних ресурсів.

На жаль, наразі в Україні спостерігається ситуація виснажливого використання земельних ділянок окремими приватними фермерами, які впродовж декількох років поспіль вирощують, наприклад, насіння соняшника й тим самим виснажують землю, вичерпують її природні можливості. Після отримання урожаю деякі приватні фермери безконтрольно підпалюють земельні ділянки для знищення відходів і бур'янів, подекуди спалюючи живі дерева посадок, які розташовані поряд із такими полями. Деякі приватні підприємства, що здійснюють видобування корисних копалин із земельних ділянок, розташованих в межах або поблизу населених пунктів, здійснюють таке видобування без дотримання всіх необхідних норм і санітарних заходів, що призводить до повної відсутності води в колодязях мешканців сіл і селищ, де розташовані подібні суб'єкти господарювання. Тому уповноважені органи державної влади мають взаємодіяти із суб'єктами господарювання для недопущення зменшення асиміляційних характеристик навколишнього природного середовища.

Метою статті є аналіз процесної соціально-економічної взаємодії промислових суб'єктів господарювання, що передбачає дослідження суб'єктного складу, варіантів взаємодії та її бажаних результатів під час здійснення різних бізнес-процесів промислових суб'єктів господарювання.

Дієфініції поняття «взаємодія» наведено в попередній роботі автора [6]. Серед характеристик соціально-економічної взаємодії можна виділити такі:

- ✦ є інтегративною системою внутрішніх і зовнішніх зв'язків;
- ✦ взаємодія між суб'єктами зовнішнього та навколишнього середовища та підприємством носить взаємний характер;
- ✦ модель поведінки визначає характер взаємодії суб'єкта господарювання на зовнішньому середовищі;
- ✦ соціально-економічна взаємодія різних суб'єктів передбачає врахування рівня інтелекту кожного суб'єкта, освіти, психологічних якостей, ставлення до ризику, культури й етики ділового спілкування, навичок комунікації тощо;
- ✦ взаємодія передбачає активну і (або) пасивну форму відносин з боку підприємства й активну/пасивну форму з боку суб'єктів зовнішнього та навколишнього середовища;
- ✦ у процесі взаємодії підприємства із зовнішнім і навколишнім середовищем повинна бути забезпечена реалізація інтересів кожного суб'єкта;
- ✦ необхідне врахування можливих зворотних реакцій суб'єктів і побудови балансів інтересів [1].

У табл. 1 наведено перелік суб'єктів соціально-економічної взаємодії промислових підприємств.

Таблиця 1

Суб'єкти соціально-економічної взаємодії промислових суб'єктів господарювання

Середовище	Об'єкт впливу
Навколишнє середовище	Земельні ресурси
	Водні ресурси
	Енергетичні ресурси
	Відходи
	Повітряний басейн
	Лісові ресурси
	Інші ресурси
Внутрішнє середовище	Кінцеві бенефіціарні власники
	Керівництво (менеджмент)
	Персонал (відповідні структурні підрозділи (відділи) з наявними в них працівниками)
	Техніка та технології
Зовнішнє середовище	Постачальники
	Покупці / Споживачі
	Інвестори
	Державні органи
	Конкуренти
	Посередники
	Науково-дослідні установи
	Фінансово-кредитні установи
	Громадськість
	Інші контактні аудиторії

Взаємодія існує в різних галузях науки, спілкування та пізнання навколишнього світу, у зв'язку з чим виникає необхідність розглядати її в багатоаспектному ракурсі. Основні види взаємодії наведено на рис. 1.

У роботі запропоновано розглядати соціально-економічну взаємодію промислових суб'єктів господарювання в межах бізнес-процесів (рис. 2), оскільки кожен бізнес-процес характеризується своїм суб'єктним складом і, відповідно, особливостями такої взаємодії. Наприклад, під час здійснення вхідної логістики взаємодіють переважно суб'єкт господарювання (зокрема, відділ постачання) та постачальники ресурсів; під час вихідної логістики взаємодія відбувається головним чином між суб'єктом господарювання (переважно відділ маркетингу (збуту), перевізником (за наявності) та замовниками продукції (товарів, робіт, послуг).

Отже, під час різних бізнес-процесів взаємодіють різні суб'єкти з притаманними їм інтелектом,

освітою, психологічними якостями (характер, емоційність, порядність, вихованість, активність), ставленням до ризику, культурою й етикою ділового спілкування, навичками комунікації, що суттєво позначається на результатах взаємодії, дозволяє або подолати, або поглибити бізнес-суперечності та бізнес-конфлікти. Одні бізнес-процеси характеризуються взаємодією лише суб'єктів у межах підприємства (у внутрішньому середовищі), інші передбачають взаємодію із зовнішнім (постачальниками, покупцями, інвесторами тощо) та навколишнім середовищем (органами державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють нагляд і контроль за відповідним видом ресурсів, з Державною фіскальною службою тощо).

Асоціальність розгляду соціально-економічної взаємодії під час окремих бізнес-процесів обґрунтовується також тим, що кожен бізнес-процес характеризується різною інтенсивністю взаємодії. Зокрема, під час основних бізнес-процесів, пов'язаних з постачанням сировини та матеріалів, виробництвом продукції та її реалізацією, взаємодія між суб'єктами є частішою та більш інтенсивною. А в той час, коли здійснюються такі бізнес-процеси, як управління бізнес-моделлю підприємства або розвитку стратегії, взаємодія між суб'єктами може відбуватися набагато рідше. Також під час одних бізнес-процесів здійснюється співпраця, а під час інших можливе суперництво (наприклад, під час бізнес-процесу з управління маркетингом і конкуренцією). Отже, кожен бізнес-процес характеризується різним суб'єктним складом, інтенсивністю взаємодії, місцем її здійснення, напрямком взаємодії тощо. Поняття бізнес-процесу наведено в табл. 2.

Суб'єктний склад, процеси під час взаємодії та результати соціально-економічної взаємодії промислових суб'єктів господарювання в межах окремих бізнес-процесів наведено в табл. 3.

ВИСНОВКИ

Таким чином, здійснено аналіз процесної соціально-економічної взаємодії промислових суб'єктів господарювання, зокрема дослідження суб'єктного складу, варіантів взаємодії та її бажаних результатів під час здійснення різних бізнес-процесів промислових суб'єктів господарювання. У межах подальшого дослідження планується визначити ступінь взаємодії різних суб'єктів з підприємством, а саме: постачальників, споживачів, конкурентів, держави (напрямок і сила регулювання, контролю, допомоги підприємству, можливість та інструменти впливу підприємства на рішення влади) тощо, а також визначити характер зміни суб'єктів, варіантів і складу взаємодії під впливом глобальних викликів і проаналізувати комунікативні аспекти взаємодії суб'єктів. ■

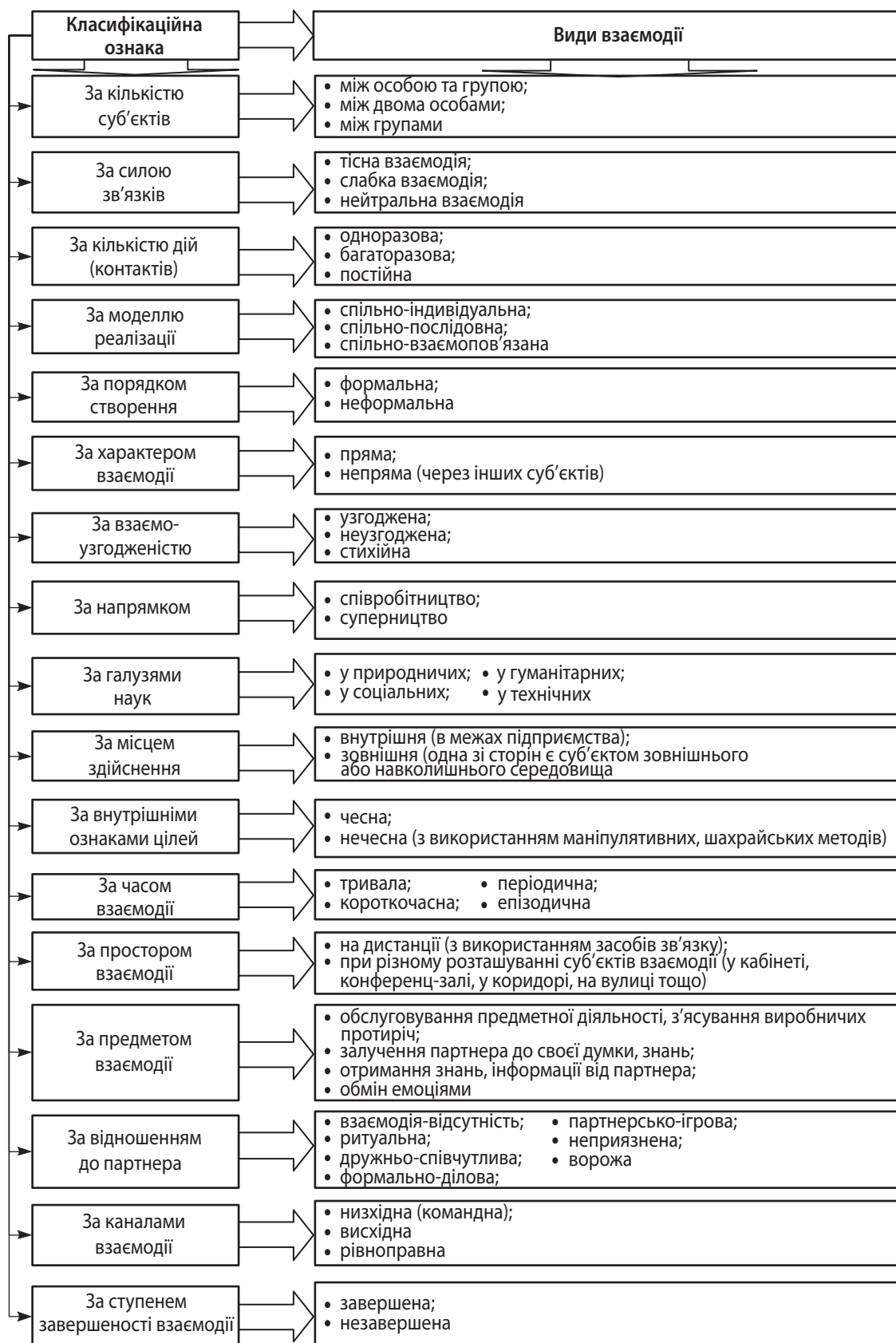

Рис. 1. Види соціально-економічної взаємодії суб'єктів господарювання

Джерело: авторська розробка на основі [2; 5].

Рис. 2. Бізнес-процеси промислових підприємств

Джерело: авторська розробка на основі [8; 9].

Таблиця 2

Поняття бізнес-процесів

Визначення	Автор(-и), джерело
Бізнес-процес є сукупністю послідовних пов'язаних бізнес-операцій, яким управляє посадова особа, яка відповідальна за його хід і результати, використовуючи входи (сировину, матеріали, інформацію і т. п.), за допомогою ресурсів, які є в її розпорядженні (персоналу, устаткування, технології, інфраструктури і т. п.), перетворює їх у виходи (готову продукцію, інформацію, документацію і т. п.) – результати бізнес-процесу, які використовують споживачі	В. В. Демиденко [8]
Бізнес-процес – деяка логічна послідовність пов'язаних дій, які перетворюють вхід у результати, або вихід	Б. Андерсен [10]
Бізнес-процес є систематизованим, послідовним виконанням логічно пов'язаних і взаємозалежних завдань з використанням ресурсів, що забезпечують виробничу діяльність, з метою створення продукції, яка має споживчі цінності для клієнта	В. Горлачук, І. Яненков [11; 12]
Бізнес-процес – ланцюг логічно пов'язаних, повторюваних дій, у результаті яких використовуються ресурси підприємства для переробки об'єкта (фізично чи віртуально) з метою досягнення певних вимірних результатів або виготовлення продукції для задоволення внутрішніх і зовнішніх споживачів	Ericsson Quality Institute [13]
Бізнес-процес – це потік роботи, що переходить від однієї людини до іншої, а для великих процесів, імовірно, від одного відділу до іншого. Процеси можна описати на різних рівнях, але вони завжди мають початок, певну кількість кроків посередині та чітко окреслений кінець	М. Робсон, М. Уллах [14]
Бізнес-процес – має початок (вхід), певну кількість стадій діяльності і результат роботи, що отримується на виході. Вхід – це ні що інше, як початок процесу, відповідно вихід – це результат виконаної роботи	М. Хаммер, Дж. Чампі [15]

Процесна соціально-економічна взаємодія промислових суб'єктів господарювання

Вид бізнес-процесу	Об'єкт впливу	Суб'єкти, що взаємодіють	Процеси під час взаємодії	Результат взаємодії
1	2	3	4	5
<p>Основні бізнес-процеси (процеси, пов'язані з виробництвом продукції, робіт, послуг, що становлять цінність для клієнта та забезпечують одержання основної частини прибутку підприємства)</p>	<p>Вхідна логістика</p>	<p>– суб'єкт господарювання (відділ постачання, бухгалтерія тощо) та постачальники ресурсів</p>	<p>– взаємодія під час закупівлі, отримання, складування та розподілення ресурсів, що передбачає взаємодію з постачальниками ресурсів</p>	<p>– забезпечення суб'єктів господарювання необхідними ресурсами для здійснення операційної діяльності, що є ключовим фактором у створенні цінності</p>
	<p>Операційна діяльність</p>	<p>– персонал різних відділів між собою; – підлеглі працівники з безпосередніми керівниками; – працівники та техніка</p>	<p>– взаємодія під час трансформації вхідних ресурсів у вихідні результати за рахунок технології виробництва/надання послуг, взаємодія під час інтеграції різних видів ресурсів, що передбачає взаємодію між менеджментом і персоналом під час виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), а також взаємодію між робітниками та виробничою технікою</p>	<p>– збалансованість виробничих процесів та їх ефективність; – своєчасне та якісне виробництво продукції (товарів, робіт, послуг) внаслідок ефективної налагодженої взаємодії керівництва та працівників-виконавців; – нівелювання технологічних обмежень процесу виробництва</p>
	<p>Вихідна логістика</p>	<p>– суб'єкт господарювання (переважно відділ маркетингу (збуту), перевізник (за наявності) та замовники продукції (товарів, робіт, послуг)</p>	<p>– взаємодія під час доставки продукції/послуг до споживачів/клієнтів суб'єкта господарювання, що передбачає взаємодію переважно між відділом маркетингу (збуту) підприємства, перевізником (за наявності) та замовниками продукції (товарів, робіт, послуг)</p>	<p>– підвищення ефективності процесів складування та дистрибуції готової продукції внаслідок налагодженої взаємодії між постачальником і замовником</p>
	<p>Маркетинг і продажі</p>	<p>– суб'єкт господарювання (переважно відділ маркетингу (збуту) та громадськість (потенційні клієнти)</p>	<p>– взаємодія під час переконання потенційних клієнтів придбати продукцію (товари, роботи, послуги) порівняно з конкурентами, що передбачає взаємодію під час рекламних акцій тощо</p>	<p>– ефективна маркетингова політика, що є результатом взаємодії між підприємством і потенційними клієнтами</p>
<p>Сервісне обслуговування</p>	<p>– суб'єкт господарювання та клієнти/споживачі</p>	<p>– взаємодія під час підтримки споживчої цінності щодо виготовленої продукції/послуг для клієнта після здійснення ним покупки</p>	<p>– підвищення ефективності сервісного обслуговування, що є результатом післяпродажної взаємодії між підприємством та покупцями, що передбачає реагування на рекламациї, здійснення гарантійного обслуговування реалізованої продукції</p>	

1	2	3	4	5
<p>Допоміжні бізнес-процеси (процеси, які призначені для забезпечення виконання основних бізнес-процесів і функціонування інфраструктури через забезпечення ресурсами всіх бізнес-процесів; ці процеси додають продукту вартості)</p>	<p>Інфраструктура підприємства</p> <p>Технології / Іноваційна діяльність</p>	<p>– фінансовий відділ, бухгалтерія, юридична служба, служба охорони й інші обслуговуючі служби на підприємстві; відділи загального адміністрування підприємства між собою та з іншими структурними підрозділами підприємства, а також з керівництвом</p> <p>– суб'єкт господарювання та науково-дослідні установи, університети</p>	<p>– взаємодія під час пошуку нових ідей, їх тестування, реалізації та комерціалізації;</p> <p>– взаємодія під час удосконалення / впровадження нових видів програмного та апаратного забезпечення;</p> <p>– взаємодія під час впровадження / розвитку інтегрованих інформаційних систем і їх адаптації</p>	<p>– ефективне функціонування складових інфраструктури підприємства, забезпечення основної діяльності підприємства за рахунок покращення взаємодії між складовими основних і допоміжних бізнес-процесів)</p> <p>– створення необхідних конкурентних переваг за рахунок зміни конфігурації основних бізнес-процесів, впровадження та дифузії інновацій;</p> <p>– технологічне оновлення виробництва, впровадження інноваційних інформаційних технологій, розширення каналів зв'язку</p>
<p>Бізнес-процеси управління (процеси, які охоплюють весь комплекс функцій управління на рівні кожного бізнес-процесу та бізнес-системи загалом)</p>	<p>Техніки та методи забезпечення виробничих процесів необхідними ресурсами</p> <p>Управління виробництвом та якістю</p>	<p>– суб'єкт господарювання та потенційні постачальники ресурсів;</p> <p>– суб'єкт господарювання та органи державної влади, що здійснюють регулювання публічних закупівель</p> <p>– суб'єкт господарювання та постачальники ресурсів;</p> <p>– персонал різних відділів між собою;</p> <p>– підлеглі працівники з безпосередніми керівниками;</p> <p>– працівники та техніки;</p> <p>– суб'єкт господарювання (переважно відділ маркетингу (збуту), перевізник (за наявності) та замовники продукції (товарів, робіт, послуг)</p>	<p>– взаємодія під час пошуку кращих постачальників та обслуговуючих підприємств, які за оптимальну ціну зможуть забезпечити достатню кількість ресурсів та інструментів, для функціонування основних бізнес-процесів</p> <p>– взаємодія під час пошуку кращих постачальників та обслуговуючих підприємств, які за оптимальну ціну зможуть забезпечити достатню кількість ресурсів та інструментів, для функціонування основних бізнес-процесів</p>	<p>– формування цінності за рахунок можливого зниження вартості ресурсів чи підвищення якісних характеристик (доставка, ремонт, обслуговування обладнання) ресурсів, за рахунок постачальників;</p> <p>– підвищення ефективності взаємодії з постійними постачальниками ресурсів</p>
			<p>– взаємодія під час управлінських бізнес-процесів, пов'язаних з налагодженням виробництва, вхідною та вихідною логістикою</p>	<p>– забезпечення безперервності поставок необхідних ресурсів і своєчасне виявлення потреби в необхідних ресурсах унаслідок ефективної взаємодії між відділом постачання суб'єкта господарювання та постачальниками;</p>

ЕКОНОМІКА

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

ЕКОНОМІКА

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5
				<ul style="list-style-type: none"> - налагодження взаємодії між фінансовим, юридичним відділом, бухгалтерією та постачальниками для забезпечення своєчасної оплати за поставлені ресурси та своєчасного врегулювання проблем повернення кредиторської заборгованості; - покращення якості продукції та мінімізація браку продукції внаслідок налагодження ефективної взаємодії під час управлінських бізнес-процесів, пов'язаних з налагодженням виробництва; - підвищення оборотності готової продукції внаслідок налагодження взаємодії між підприємством і постійними покупцями; - налагодження взаємодії між фінансовим, юридичним відділом і покупцями для забезпечення своєчасної оплати за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) та своєчасного врегулювання проблем повернення дебіторської заборгованості
	<p>Управління маркетингом і конкуренцією</p>	<ul style="list-style-type: none"> - суб'єкт господарювання та конкуренти; - суб'єкт господарювання та потенційні клієнти 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємодія під час управлінських бізнес-процесів, які формують позицію компанії на ринку, взаємовідносини з клієнтами та цільовою аудиторією 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення цільової аудиторії; - налагодження процесів взаємодії із конкурентами
	<p>Управління фінансовими та матеріальними ресурсами</p>	<ul style="list-style-type: none"> - фінансовий відділ, бухгалтерія, виробничий відділ; - суб'єкт господарювання та Державна фіскальна служба щодо правильності та своєчасності сплати податків та подання звітності; 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємодія під час управлінських процесів щодо ефективного та раціонального використання ресурсів підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> - раціональна та ефективна мобілізація, формування, розподіл і використання фінансових і матеріальних ресурсів

1	2	3	4	5
		<ul style="list-style-type: none"> - суб'єкт господарювання та фінансові установи (банки, страхові компанії) щодо депозитно-кредитних відносин, страхування; - суб'єкт господарювання та інші державні та приватні структури, з якими взаємодіє підприємство з приводу формування та розподілу фінансових і матеріальних ресурсів 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємодія під час виконання посадових обов'язків (щодо змісту роботи); - взаємодія під час мотивації персоналу (під час усвідомлення своїх досягнень, зростання по кар'єрних сходах, максимізації результатів тощо); - взаємодія під час відповідальності за порушення трудової дисципліни, за неякісно та несвоєчасно виконану роботу тощо; - взаємодія під час управління конфліктами, формування соціально-психологічного клімату в колективі 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення ефективності взаємодії між менеджментом та працівниками; - створення позитивного соціально-психологічного клімату в колективі
	Управління людськими ресурсами	<ul style="list-style-type: none"> - менеджмент підприємства та працівники 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємодія під час управління функціонуванням інформаційних потоків суб'єкта господарювання 	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення процесу управління актуальною, неупередженою, достовірною та релевантною інформацією
	Управління інформацією	<ul style="list-style-type: none"> - відділ інформаційних технологій, всі інші структурні підрозділи підприємства; - ЗМІ (під час інтерв'ю керівництвом тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємодія під час управління взаємозв'язками з постачальниками, посередниками, інституційними й обслуговуючими організаціями та іншими зовнішніми зацікавленими сторонами 	<ul style="list-style-type: none"> - оптимізація управлінських заходів щодо формування ефективних зв'язків підприємства з усіма суб'єктами зовнішнього середовища
	Управління зовнішніми зв'язками	<ul style="list-style-type: none"> - керівництво різних відділів між собою та з різними суб'єктами зовнішнього середовища 	<ul style="list-style-type: none"> - взаємодія під час реалізації процесів управління, пов'язаних з актуалізацію та підтримкою бізнес-моделі підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> -
	Управління бізнес-моделлю підприємства	<ul style="list-style-type: none"> - кінцеві бенефіціарні власники та менеджери 		

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5
<p>Бізнес-процеси розвитку (процеси, які забезпечують розвиток або вдосконалення діяльності (через процеси вдосконалення продукції та інфраструктури, засвоєння нових напрямків і технологій та інноваційні процеси)</p>	<p>Екологічне управління</p>	<ul style="list-style-type: none"> – органи державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють нагляд і контроль за відповідним видом ресурсів та суб'єкт господарювання; – Державна фіскальна служба та суб'єкт господарювання під час сплати рентної плати (у випадку спеціального використання підприємством відповідних ресурсів, передбачених Податковим кодексом України) 	<p>– взаємодія під час здійснення екологічного управління, яке пропонується від того, що екологічний фактор суттєво впливає на ефективність управління підприємством, що проявляється при використанні природних ресурсів для виробничих цілей і призводить до утворення та накопичення відходів виробництва, зменшення кількості або вичерпання природних ресурсів, зміни їх якісних характеристик, проявляється в забрудненні навколишнього середовища внаслідок здійснення виробничої діяльності підприємства; погіршенні якості природних ресурсів внаслідок забруднення довкілля</p>	<ul style="list-style-type: none"> – мінімізація екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище; – налагодження взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють нагляд і контроль за відповідним видом ресурсів; – своєчасне реагування на такі глобальні виклики, як зміна клімату, екстремальні погодні явища, нестача питної води, втрата біологічного різноманіття тощо
	<p>Розвиток стратегії</p>	<ul style="list-style-type: none"> – кінцеві бенефіціарні власники, менеджмент підприємства 	<p>– взаємодія під час бізнес-процесів розвитку для адаптації до змін зовнішнього та внутрішнього середовища</p>	<ul style="list-style-type: none"> – трансформація стратегії підприємства відповідно до глобальних викликів сучасності
	<p>Розвиток системи управління</p>	<ul style="list-style-type: none"> – кінцеві бенефіціарні власники, менеджмент підприємства 	<p>– взаємодія під час здійснення процесів інжинірингу та реінжинірингу управлінських систем (або системи менеджменту загалом) з метою підвищення їх ефективності</p>	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення ефективності управління підприємством шляхом удосконалення змін в управлінську систему
	<p>Розвиток розуміння ринку та споживачів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – менеджмент підприємства, відділ маркетингу, клієнтська база, потенційні споживачі 	<p>– взаємодія під час бізнес-процесів розвитку, які формують обліково-інформаційну базу даних щодо уподобань споживачів, особливостей їх поведінки й тенденцій розвитку ринку</p>	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення мотиваційних механізмів потенційних споживачів до придбання продукції підприємства; – всебічний розвиток бази даних, яка може існувати в різноманітних формах і надалі використовувється в інформаційних потоках забезпечення управлінських рішень
	<p>Розвиток і навчання персоналу</p>	<ul style="list-style-type: none"> – керівництво та персонал; – керівництво підприємства та університети, навчальні центри 	<p>– взаємодія під час підвищення кваліфікації, самореалізації працівників тощо</p>	<ul style="list-style-type: none"> – поліпшення умов праці та вдосконалення знань і компетентностей працівників

Джерело: авторська розробка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паздрій В. Я. Моделі взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем. *Стратегія економічного розвитку України*. 2012. № 30. С. 122–131. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32608213.pdf>
2. Фещур Р. В., Тимошук М. Р., Яворська Н. Р. Теоретико-прикладні засади соціально-економічної взаємодії підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 286–292. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10825/1/ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ%20ЗАСАДИ%20СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ%20ВЗАЄМОДІЇ%20ПІДПРИЄМСТВ.pdf>
3. Управління соціально-економічною взаємодією на підприємствах: методологія та інструментарій : монографія / за наук. ред. Р. В. Фещура. Львів : Растр-7, 2016. 230 с.
4. Шамаєва Л. Г. Управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища. *Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна*. 2008. Вип. 33-2. С. 50–55.
5. Шевчук Є. В. Детермінація поняття «взаємодія» як економічної та управлінської категорії. *Бізнес Інформ*. 2018. № 7. С. 14–19. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-7_0-pages-14_19.pdf
6. Татар М. С. Теоретико-методологічний базис соціально-економічної взаємодії суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів. *Часопис економічних реформ*. 2021. № 1. С. 37–49. DOI: 10.32620/cher.2021.1.05.
7. Татар М. С. Ідентифікація та класифікація глобальних викликів. *Часопис економічних реформ*. 2020. № 3. С. 36–44. DOI: 10.32620/cher.2020.3.04.
8. Демиденко В. В. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4517>
9. Чернобай Л. І., Дума О. І. Бізнес-процеси підприємства: класифікація та структурно-ієрархічна модель. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 22. № 2. С. 171–182.
10. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования / пер. с англ. С. В. Ариничева. М. : РИА «Стандарты и качество», 2003. 272 с.
11. Горлачук В. В., Яненко І. Г. Економіка підприємства : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 344 с.
12. Денисенко Л. О., Шацька С. Є. Концептуальні засади класифікації бізнес-процесів, як основи формування бізнес-системи організації. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1558>
13. Ericsson Quality Institute. *Business Process Management*. Ericsson, Gothenburg Sweden, 1993. 170 p.
14. Робсон М., Уллах М. *Практическое руководство по реинжинирингу бизнес-процессов*. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 222 с.
15. Хаммер М., Чампи Дж. *Реинжиниринг корпораций: манифест революции в бизнесе*. СПб. : Изд-во С-Петербург, 1977. 160 с.
16. Чаадаев В. К. *Бизнес-процессы в компаниях связи*. М. : Эко-Трендз, 2004. 176 с.

REFERENCES

- Andersen, B. *Biznes-protsessy. Instrumenty sovershenstvovaniya* [Business Processes. Improvement Tools]. Moscow: RIA «Standarty i kachestvo», 2003.
- Chaadayev, V. K. *Biznes-protsessy v kompaniyakh svyazi* [Business Processes in Communication Companies]. Moscow: Eko-Trendz, 2004.
- Chernobai, L. I., and Duma, O. I. "Biznes-protsesy pidpriemstva: klasyfikatsiia ta strukturno-iiararkhichna model" [Business Processes of the Enterprise: Classification and Structural and Hierarchical Model]. *Ekonomicnyi analiz*, vol. 22, no. 2 (2015): 171-182.
- Demydenko, V. V. "Upravlinnia biznes-protsesamy yak skladova protsesnoho pidkhodu do upravlinnia pidpriemstvom" [Business Process Management as a Component of Process Approach to Enterprise Management]. *Efektivna ekonomika*, no. 11 (2015). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4517>
- Denysenko, L. O., and Shatska, S. Ye. "Kontseptualni zasady klasyfikatsii biznes-protsesiv, yak osnovy formuvannia biznes-systemy orhanizatsii" [Conceptual Principles of Business Process Classification as a Basis for the Development of the Organization Business System]. *Efektivna ekonomika*, no. 11 (2012). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1558>
- Ericsson Quality Institute. *Business Process Management*. Ericsson, Gothenburg Sweden, 1993.
- Feshchur, R. V., Tymoshchuk, M. R., and Yavorska, N. R. "Teoretyko-prykladni zasady sotsialno-ekonomichnoi vzaiemodii pidpriemstv" [Theoretical and Applied Principles of Socio-economic Interaction of Enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia «Ekonomika»*, iss. 1, vol. 1 (2016): 286-292. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10825/1/ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ%20ЗАСАДИ%20СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ%20ВЗАЄМОДІЇ%20ПІДПРИЄМСТВ.pdf>
- Horlachuk, V. V., and Yanenkov, I. H. *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise Economy]. Mykolaiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly, 2010.
- Khammer, M., and Champi, Dzh. *Reinzhiniring korporatsiy: manifest revolyutsii v biznese* [Corporate Reengineering: A Manifesto for a Business Revolution]. St. Petersburg: Izd-vo S-Peter. un-ta, 1977.
- Pazdrii, V. Ya. "Modeli vzaiemodii pidpriemstva iz zovnishnim sere dovyyshchem" [Models of Enterprise Interaction with the External Environment]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, nr. 30 (2012): 122-131. <https://core.ac.uk/download/pdf/32608213.pdf>
- Robson, M., and Ullakh, M. *Prakticheskoye rukovodstvo po reinzhiniringu biznes-protsessov* [A Practical Guide to Business Process Reengineering]. Moscow: YUNITI-DANA, 2003.
- Shamaieva, L. H. "Upravlinnia stratehichnoiu vzaiemodiei pidpriemstva iz subiektamy zovnishnyoho sere dovyyshcha" [Management of Strategic Interaction of the Enterprise with the Subjects of the External Environment]. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriiia ekonomichna*, no. 33-2 (2008): 50-55.
- Shevchuk, Ye. V. "Determinatsiia poniattia «vzaiemodii» yak ekonomichnoi ta upravlinskoi katehorii" [Determining the Concept of «Interaction» as an Economic

and Management Category]. *Biznes Inform*, no. 7 (2018): 14-19. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-7_0-pages-14_19.pdf
Tatar, M. S. "Identifikatsiia ta klasyfikatsiia hlobalnykh vyklykiv" [Identification and Classification of Global Challenges]. *Chasopys ekonomichnykh reform*, no. 3 (2020): 36-44. DOI: 10.32620/cher.2020.3.04
Tatar, M. S. "Teoretyko-metodolohichniy bazys sotsialno-ekonomichnoi vzaiemodii subiektiv hospodariuvan-

nia v umovakh hlobalnykh vyklykiv" [Theoretical and Methodological Basis of Socio-Economic Interaction of Businesses in the Conditions of Global Challenges]. *Chasopys ekonomichnykh reform*, no. 1 (2021): 37-49. DOI: 10.32620/cher.2021.1.05
Upravlinnia sotsialno-ekonomichnoiu vzaiemodiiu na pidpriemstvakh: metodolohiia ta instrumentarii [Management of Socio-economic Interaction in Enterprises: Methodology and Tools]. Lviv: Rastr-7, 2016.

УДК 662.7:620.92:620.98
JEL: B41; O14; Q42; O22; L23

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ВИБОРУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ВИРОБНИЦТВА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ МОТОРНОГО ПАЛИВА

©2021 ШПІЛЄВСЬКИЙ В. В., КОСТЕНКО Д. М., ШПІЛЄВСЬКИЙ О. В.

УДК 662.7:620.92:620.98
JEL: B41; O14; Q42; O22; L23

Шпільєвський В. В., Костенко Д. М., Шпільєвський О. В. Методичний аспект вибору інноваційних технологій з виробництва альтернативних видів моторного палива

Метою статті є розробка методичного підходу до послідовного та раціонального вибору перспективних щодо освоєння в Україні видів альтернативного моторного палива й інноваційних технологій його виробництва та обґрунтування системи техніко-економічних показників комплексу з виробництва синтетичного моторного палива з низькосортної сировини. Однією з ключових проблем енергозабезпечення України сьогодні є її висока залежність від імпорту готового моторного палива, яку можна послабити за рахунок розвитку в країні виробництва альтернативних видів моторного палива на основі новітніх технологій. Дана стаття, ґрунтуючись на положеннях економічної теорії, розкриває сутність розробленого методичного підходу до послідовного вибору перспективних щодо освоєння в Україні видів альтернативного моторного палива й інноваційних технологій його виробництва. Розроблений методичний підхід для проведення раціонального вибору перспективних щодо виробництва та використання в Україні видів моторного палива включає в себе оцінку: відповідності споживчих властивостей певних видів моторного палива вимогам наявного моторного парку (ціль); ефективності технологій виробництва моторного палива (можливості); достатності ресурсного забезпечення виробництва моторного палива (обмеження). Методичний підхід доведено до рівня методики, застосування якої дозволило виявити перспективні щодо застосування в країні види альтернативного моторного палива й інноваційні технології їх виробництва. Згідно з розробленим методичним підходом доведено доцільність розвитку в Україні галузі синтетичного моторного палива на основі застосування способу непрямого зрідження вугілля (за методом Фішера – Тропіша). Результатом роботи стала система техніко-економічних показників комплексу з виробництва синтетичного моторного палива з низькосортної сировини.

Ключові слова: критерії вибору, інноваційні технології, альтернативне моторне паливо, споживчі властивості, достатність ресурсозабезпечення, зовнішня нафтова залежність.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-176-187>

Рис.: 5. Табл.: 8. Бібл.: 19.

Шпільєвський Володимир Вікторович – кандидат економічних наук, завідувач відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: shpilevskiyv@gmail.com

Костенко Дмитро Миколайович – кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: kostenko.d.n@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7136-9946>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/4754125/dmytro-kostenko/>

Шпільєвський Олексій Володимирович – молодший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: astartes009@gmail.com

UDC 662.7:620.92:620.98

JEL: B41; O14; Q42; O22; L23

Shpilevskiy V. V., Kostenko D. M., Shpilevskiy A. V. The Methodical Aspect of the Choice of Innovative Technologies for the Production of Alternative Types of Motor Fuel

The article is aimed at developing a methodological approach to a consistent and rational choice of promising for the development in Ukraine types of alternative motor fuel and innovative technologies for its production, substantiation of the system of technical and economic indicators of the complex for the production of synthetic motor fuel from the low-grade raw materials. One of the key problems of Ukraine's energy provision today is its high dependence on the import of finished motor fuel, which can be reduced by the development in the country of alternative types of motor fuel based on the latest technologies. The article, based on the provisions of economic theory, discloses the essence of the developed methodological approach to the consistent choice of promising types of alternative motor fuel for their development in Ukraine and innovative technologies of its production. The developed methodological approach for rational choice of promising for the production in Ukraine and use of motor fuel types includes an evaluation of the following: compliance of consumer